

STILISTIKA SKLADENJSKIH POJAVOV

V sintaksi učinkujejo stilno: nekatere pretvorbe iste propozicionalne podlage, razstavljene skladenjske strukture, neobičajni besedni in stavčni redi, pretvarjanje in prenesena raba prvin stavčne fonetike, vrste poročanja o primarnem govornem dogodku, stilistična elipsa in antielipsa, dolžina in simetričnost/nesimetričnost skladenjskih struktur, prvotno nepredviden prenosniški kanal, opis namesto leksikalne enote, variantnost v okviru posameznih modifikacijskih možnosti iste propozicije.

In syntax stylistic effects are achieved through: some transformations of the underlying proposition, discontinued syntactic structures, uncommon word order, transformation and transposition of the elements of the sentence phonetics, kinds of reporting the primary speech event, stylistic ellipsis and anti-ellipsis, length and symmetry/asymmetry of syntactic structures, change of the communication channel originally intended for, periphrase instead of lexical item, variations within the modificational possibilities permitted by the proposition.

Če vzamemo, da se stilističnost tudi v skladnji (sintaksi) uveljavlja na podlagi variantnosti sredstev, ki pomenijo isto, potem je v skladnji stilističnega izredno veliko.

1. Začnimo z naslednjim snopom skladenjskih oblik z isto pomensko podstavo:

- A 1. *Šel sem na sprehod. Bilo je lepo vreme.*
 2. *Šel sem na sprehod, bilo je lepo vreme (... je bilo lepo vreme).*
 3. *Šel sem na sprehod, zakaj bilo je lepo vreme.*
 4. *Šel sem na sprehod, ker je bilo lepo vreme.*
 5. *Šel sem na sprehod zaradi lepega vremena.*
 6. *Moj odhod na sprehod zaradi lepega vremena.*
 7. *Moj odhod na sprehod in lepo vreme.*

Pripomniti moramo, da imajo posamezne variante svoje vezniške podtype; tako npr. var. 3: ... *kajti bilo je lepo vreme*; ... *saj je bilo lepo vreme* in ... *bilo je namreč lepo vreme*. Varianta 4 ima načeloma podtype tipa ... *zato, ker je bilo lepo vreme* in ... *zato ker je bilo lepo vreme*.

V prvih šestih variantah gre za isto pomensko podstavo, le izrazna struktura je v različnih primerih različna. Navsezadnje lahko isto rečemo tudi o varianti 7, čeprav tam vzročnost ni toliko vidna, in v tem je to podobno varianti 1, kjer vzročnost tudi ni neposredno razvidna. — Vprašanje, ki se tu postavlja, je: Ali gre v vseh teh primerih za stilne variante? Ali pa so to enostavno skladenjske variante brez stilnih implikacij?

In če so stilne variante, v katerem smislu?

Poglejmo še nekaj takih snopov:

- B
1. *Domov sem prišel pozno. Pripravil sem si večerjo.*
 2. *Domov sem prišel pozno, pripravil sem si večerjo.*
 3. *Domov sem prišel pozno in si pripravil večerjo.*
 4. *Ko sem pozno prišel domov, sem si pripravil večerjo.*
 5. *Prišedši pozno domov, sem si pripravil večerjo.*
 6. *Po poznem prihodu domov sem si pripravil večerjo.*
 7. *Po poznem prihodu domov moje pripravilo večerje.*
 8. *Moj pozni prihod domov in pripravilo večerje (zase).*
- C
1. *Grem k sosedu. Pomagal mu bom.*
 2. *Grem k sosedu, mu bom pomagal oz. ... pomagal mu bom.*
 3. *Grem k sosedu, da mu bom pomagal.*
 4. *Grem k sosedu pomagat (mu).*
 5. *Grem k sosedu na pomoč.*
 6. *Moja pot/hoja k sosedu na pomoč.*
 7. *Moja pot/hoja k sosedu in (moja) pomoč (njemu).*

Snop pretvorbenih možnosti se suče okrog števila 7. Če ne upoštevamo vezniških variant, imamo le naslednja razmerja:

1. Dve povedi, morda kar soredni.
2. Eno poved, stavka v njej sta povezana brez veznika, drugi stavek pa razodeva večjo ali manjšo naslonitev na prvega s položajem naslonk (bliže št. 1 je zaporedje ... *sosedu, pomagal mu bom*, bliže k podredni varianti pa je ... *k sosedu, mu bom pomagal*).
3. To je podredna pretvorba, še vedno imamo dvostavčno poved.
4. Tu se začenjajo strnitve v enostavčno poved, in sicer najprej z nominalizacijo prvega stavka, nato z nominalizacijo še drugega, medtem ko ostaja razmerje nominaliziranih delov še zmeraj podredno.
5. Prehodna stopnja je lahko pretvorba osebne oblike v neosebno glagolsko (primeri z deležji ali z namenilnikom).
6. Zadnja stopnja je parataktično razmerje nominaliziranih prvotnih stavkov.

Dejansko je vprašanje stilističnih variant še bolj zapleteno, ker včasih, npr. v našem snopu A, sestavine lahko zamenjamo, in dobimo drugačno razmerje:

- D
1. *Bilo je lepo vreme. Šel sem na sprehod.*
 2. *Bilo je lepo vreme, šel sem na sprehod.*
 3. *Bilo je lepo vreme, zato sem šel na sprehod.*

4. *Bilo je (tako) lepo vreme, da sem šel na sprehod.*
5. *Bilo je lepo vreme, zato moj odhod na sprehod.*
6. *Moj odhod na sprehod zaradi lepega vremena.*
7. *Lepo vreme in moj odhod na sprehod.*

Snopa A in D (prim. A 3: *Šel sem na sprehod, zakaj bilo je lepo vreme*, in D 3: *Bilo je lepo vreme, zato sem šel na sprehod*) se zdita različni ubeseditvi propozicije glede na členitev po aktualnosti. Osnovna varianta se zdi D, torej *Bilo je lepo vreme, zato sem šel na sprehod*, nekaka njena inverzija pa je: *Šel sem na sprehod, zakaj bilo je lepo vreme*. (To vendar velja za kontekstno prosto poved.)

Poizkusimo sedaj ugotoviti izhodišče za stilno kvalificiranje posameznih variant danega snopa pretvorbenih možnosti.

A

Osnovna varianta se zdi podredna z veznikom, in sicer z obrnjenim besednim redom, kot ga imamo v snopu mi, torej: *Ker je bilo lepo vreme, sem šel na sprehod*. Priredna varianta z *zakaj* ipd. je bolj neobčevalna, stilno pridvignjena (s *kajti* pa ozko knjižna). Prva, verjetno soredna, varianta (*Šel sem na sprehod. Bilo je lepo vreme.*) je znamenje spontanega, nepripravljenega govorjenja. Varianta z nominaliziranim drugim delom (*Šel sem na sprehod zaradi lepega vremena*) je nekako tehnična, z obema deloma (*Moj odhod na sprehod zaradi lepega vremena*) pa publicistična (telegrafska). Zadnja varianta je taka, da morda komaj govorimo o pomenski istosti s predhodnimi primeri razen s primerom 1 (*Moj odhod na sprehod in lepo vreme — Šel sem na sprehod. Bilo je lepo vreme.*). Prva in zadnja varianta sta torej sorodni, stilno podajata nekako naivno, kopulativno gledanje namesto specializiranega, bolj skrbnega, tj. z opaženo in formalno izraženo vzročnostjo.

B, C

Snop B je toliko različen, da vsebuje varianto z deležijsko konstrukcijo (*Prišedši pozno domov, sem si pripravil večerjo.*); ta je — že evidentirano — neobčevalna, tehnična, ozko knjižna. Končno je snop C, v katerem ima posebno mesto varianta s specializirano oblikoslovno obliko za izražanje namena, namreč z namenilnikom (*Grem k sosedu pomagat*), ki ga imamo lahko za kondenzat namernega odvisnika. V primerih kot *Prišel sem, da bi mi pomagali* taka kondenzacija ni mogoča.

2. Stilno učinkujejo v smislu čustvenosti, ekspresivnosti, primeri, ko dane skladenjske vzorce raznih povedi realiziramo večpovedno; pri tem je vseeno, ali gre za enostavčni ali za večstavčni skladenjski vzorec. Prim. za prvo: *Domov sem prišel. Pozno.*; in za drugo: *Domov sem prišel*

pozno. In si pripravil večerjo. Dejansko učinkuje stilno taka razstavljena poved že, če je druga prvina prvi dodana dostavčno, npr.: *Domov sem prišel, pozno oz. Domov sem prišel, in si pripravil večerjo.* (Drugi primer povprečno pismeni nimajo za zbornu sprejemljivo.)

Verjetno gre za stilistična razmerja tudi med povedmi s členki in tako imenovanimi polnimi povedmi, če imamo členke za nadomestke stavčnih struktur in iz njih nastalih nominalnih fraz. Za primer vzemimo naslednji snop:

- A 1. *Mislim, da je to res.*
 2. a) *Po moji misli je to res.*
 b) *Po mojem je to res.*
 3. *To je menda res.*
- B 1. *Tu smo trije, več nas ni.*
 2. *Tu smo samo trije.*
- C 1. *Knjiga je bila na tem mestu do včeraj, sedaj je ni več.*
 2. *Knjiga je bila še včeraj na tem mestu.*

Zdi se, da so variante s členki nečustvene oz. nepoudarjalne, variante z izpisanimi semantičnimi podstavami pa so zaznamovane.

3. Nadaljnji sklop vprašanj v zvezi s stilistiko skladnje je v stavčnem in besednem redu.

Za podredja velja nasproti ustreznim priredjem formalno razločevalna lastnost, da je vezniški stavek glede na nevezniškega svoboden, (medtem ko tega pri priredju ni), npr.: *Ker je bilo lepo vreme, sem šel na sprehod* proti *Na sprehod sem šel, ker je bilo lepo vreme*, toda samo *Na sprehodu sem bil, zakaj bilo je lepo vreme* (nemogoče: *Zakaj bilo je lepo vreme, na sprehodu sem bil*). — Pri takih podredjih se stilističnost dosega na podlagi inverzije obeh stavkov, prvotno razporejenih po členitvi po aktualnosti. Vzemimo še primer iz Prešerna: *Da ne smem, si ukazala, tvojih rok se dotakniti* (predmetni stavek mora stati za glavnim), če hoče biti stilno nevtralen: *Ukazala si, da se ne smem dotakniti tvojih rok*. V tem smislu je tudi stava spremnega stavka v direktnem govoru ne pred dobresednim navedkom stilistična, npr.: *Kam odhajaš? me je vprašal*. (Nekoliko podrobneje sem stavčna zaporedja obravnaval na drugem mestu, pripomnim naj le, da je tu verjetno še veliko neevidentiranega.)

Pri besednem redu v okviru ene S-strukture (tj. enega prostega stavka) se stilističnost dosega na podlagi spreminjanja stilno nevtralne stave, ki se da formulirati v naslednjih štirih točkah:

1. stavčni členi kot sestavine glagolske fraze (to so osebek, predmet, prislovno določilo, in seveda povedek, kot jedro glagolske fraze) si v stavku sledijo v skladu z zakoni o členitvi po aktualnosti;

2. naslonke imajo v stavčni strukturi stalno mesto: t. i. proklitične, tj. predlogi in vezniki, menda večinoma tudi členki, so neposredno pred frazo, na katero se nanašajo; prosti klitični niz (ali je enklitičen?) pa stoji na drugem mestu elementov primarne stavčne strukture, tj. takoj za osebkom, predmetom, prislovnim določilom ali za prvo naglašeno frazo povedka);

3. svojo trdno zaporednostno strukturo imajo neglagolske fraze;

4. enako imajo trdno zaporednostno strukturo tudi t. i. zbirni klitični niz. S primeri:

1. *Včeraj je deževalo — Deževalo je včeraj.*

2. *Kam greš? me je vprašala — Kam greš? vprašala me je.*

3. *moj ljubi Janez — Janez moj ljubi*

4. *Pravi, da naj bi — Pravi, da bi naj*, kjer imamo zaporedje CV₁M iz stalnega zaporedja CMV₁RP₁P₂P₃V₂N.

V zgornjih primerih smo menjavali zaporedje stalnih sestavin, drugo načelo pa je, da v eno prvino, npr. v nominalno frazo, vdirajo druge prvine, npr. elementi naslonskega niza, npr.: *Kakšne mi darove prinašate* nam. *Kakšne darove mi prinašate*. Za vdor stavka v verbalno frazo prim. že omenjeni primer iz Prešerna, *Da ne smem, si ukazala, tvojih rok se dotaknit*. (Tudi o takih vprašanjih sem obširneje govoril na drugem mestu z željo, da bi evidencial čim več tipov dejanske, ne samo potencialne stilno zaznamovane stave.)

4. Mimogrede naj opozorim še na posebno stilističnost, ki jo v okviru besednega in stavčnega reda daje besedni umetnosti različnih obdobj t. i. *licentia poetica*, v nekaj manjši meri še *licentia rhetorica*. Svojo posebno, dostikrat zabavno, stilistično noto ima seveda tudi *licentia alienorum*, če tak izraz obstaja (ki pa velja sploh za vse jezikovne ravnine), kadar ne izhaja iz nepotrebne nemarnosti in nekultiviranosti.

5. Ali spada v krog skladenjske stilistike tudi problematika v zvezi z različnimi istofunkcionalnimi vezniki (teh ima slovenščina zlasti veliko) in s prav takimi predlogi, npr. *in — pa — ter, kajti — zakaj — saj — sicer — namreč; k — do* ipd.? Nagibam se k mnenju, da to spada v stilistiko leksike, in sicer tudi v primeru, ko se uporabljajo frazeološki predlogi in vezniki (npr. *jesti s pomočjo vilic — jesti z vilicami. Kljub temu da se je učil, le ni vsega znal — Čeprav se je ...*).

6. Običaj je, da se k stilistiki prišteva vse, kar je čustveno obarvanega. Po našem mnenju se skladnje ne tiče t. i. prenesena raba najrazličnejših slovničnih kategorij; to gre v oblikoslovje, ki pa, resda, ni drugega kot nauk o tvorbi dela inventarja za tvorbo skladenjskih sredstev — za primer vzemimo npr. preneseno rabo glagolskih oblik, v bistvu pravzaprav osebnih zaimkov, kot npr.: *Danes smo nekam veselo razpoloženi, ljubi moj možek* (namesto ... *si vešelo razpoložen* ...). Kot skladenjsko stilni nam torej ostanejo še stavčno poudarjanje, zamolk (aposoiepa), ponavljanja različnih vrst, neobičajne členitve besedila s premori (z drugega stališča smo to omenili že zgoraj), stavčna intonacija (prim. *Vstopite, prosim*, z antikadenco namesto s kadenco), do neke mere še register (prim. npr. nizki register pri vrinjenem stavku), na koncu hitrost (prim. hitrejše govorjenje pri vrinjenem stavku, ali različna hitrost glede na različna čustvena stanja govorečega, npr. veselje — žalost).

7. Nadaljnje področje skladenjske stilistike je t. i. preneseni (morda bolje poročani) govor, ki ga v vseh variantah ločim od primarnega govornega dogodka. Osnovne oblike prenesenega govora so tri (ponazorimo si to s prav kratkimi primeri):

I. primarni govorni dogodek:

— *K frizerju bom morala Marjeta.*

— *Le pojdi, Barbara.*

II. preneseni govor:

1. *Barbara je rekla: K frizerju bom morala.*

Marjeta je odgovorila: Le pojdi, Barbara.

2. *Barbara je rekla, da bo morala k frizerju.*

Marjeta ji je odgovorila, (da) naj le gre.

3. *Morala bo k frizerju; Marjeta ji to tudi priporoča.*

V stilnem razmerju so si: 1. premi, 2. odvisni in 3. polpremi govor. Mislim, da je stilno nevtralen odvisni govor, literaren pa je gotovo polpremi; nekako dramatičen (kolikor ni samo citat) je premi govor, medtem ko sta primarni govorni dogodek in odvisni govor nestilni, torej cirkumstancialni varianti.

8. Posebno področje skladenjske stilistike je povezano z elipso. Načelno razločujem stilno nevtralno elipso, npr. *Prišel sem domov in poprašal po materi* namesto *Jaz sem prišel domov in jaz sem poprašal po materi*. (Še nekaj primerov: *Kavo ali čaj?* namesto *Boste pili kavo ali čaj?*. — *Jaz sem jo lepo vprašal, ona pa takoj vpiti*, namesto ... *ona*

pa je začela takoj vpiti; prim. še ... vprašal, ona pa v jok 'planila v jok'.) Zlasti v leposlovnih delih, sicer pa tudi še v vsakdanjem občevelnem jeziku, je znana tudi t. i. antielipsa, vsaj jaz jo imenujem tako; to je pojav, da se skladenjsko predvidena elipsa vendarle ne uresniči, temveč se besedno izpolni celotni skladenjski vzorec. To sredstvo stilizacije je bilo priljubljeno Cankarju, zato je nerad elidiral drugi pomožnik, kakor npr. v stavku *Smejala se je in jokala se je istočasno* namesto običajnega *Smejala in jokala se je istočasno*. Zelo pogosto opazujemo antielipso tudi pri predlogih: *V Ljubljani, v Trstu, v Celovcu — povsod smo ...* Morda je v modernem času to že prava nepotrebna razvada, saj neeliptičnost ne želi izražati kakšne čustvene vrednosti, temveč pogosto nastopa samo zaradi t. i. logične kaprice ali zaradi avtorjevega napačnega jezikovnega nazora.

Kot za nekako ravnotežje temu pa naša stilistična tradicija nikakor ne dopušča elipse tipa *Hoditi po in ob progi*, četudi se oba predloga vezeta z istim sklonom, in čeprav slišimo take elipse tudi v primerih, ko se predloga vezeta raznosklonsko. — Tipična antielipsa je še t. i. pogovorni imenovalnik osebnega zaimka, npr. *Jaz ne vem, kaj mu je*, ali pa čustveni, npr. *Le ti meni povedi, če bi morda še kaj rad*. (Taka neeliptičnost je zunaj okvira pogovornosti in čustvenosti značilna še za govor tistih, ki se slovenščine šele uče, pa imajo v svojem jeziku tu neeliptičnost.) Nasprotno pa imajo eliptičnost nekateri slovanski jeziki, kjer je v slovenščini ni: najtipičnejši primer je npr. ruski *Ivan prišel*: nekaj več eliptičnosti ima celo srbohrvaščina. V slovenščini običajno večinoma le v časopisnih naslovih (*Vlak iztiril*).

9. Skladenjska stilnost se pojavlja tudi zaradi same kvantifikacije; to je znan problem t. i. predolgih ali prekratkih stavkov, pa tudi preobsežnih fraz, zlasti samostalniških. Čeprav sicer velja, da so skladenjske enote lahko neskončno dolge, so v praksi vendar dejansko omejene: dolge povedi učinkujejo stilno zaradi težjega dekodiranja, v bistvu torej zaradi bolj zapletene preglednosti oz. sploh zaradi nepreglednosti. Nasprotno kratke povedi naslovnika mučijo zaradi svoje nasekanosti; praktično neznosno je npr. brati same enostavčne povedi v kakem strokovnem članku.

10. Skladenjsko stilno učinkujejo tudi primeri, ko je stavčna struktura izrazito nesimetrična ali pa če je v njej vidna zelo očitna simetrija ali sploh kakšen drug lik. Prava spaka je npr. obsežna osebkova skupina stavka nasproti zelo kratki povedkovi, kot npr. v povedi *Vsi ti naši po drugi svetovni vojni rojeni in vsega dobrega sili otroci // so bili naš*

ponos. Za skladijsko simetrijo, ki učinkuje stilno, je značilna npr. Prešernova pesem Pevcu (ki pa je stilno zelo opazna tudi v drugem, npr. v glasovju in stavčni intonaciji). V tej pesmi se vsaka kitica (izjema je zadnja) začneja z dopolnjevalnim vprašanjem, ki pa ni resnično, temveč t. i. retorično nikalno, dodatno s tem pa učinkuje še somerno naraščanje in upadanje količine stavčnih struktur:

1. *Kdo zna noč temno razjasniti, ki tare duha!*
2. *Kdo ve kragulja odgnati, ki kljuje srce, od zore do mraka, od mraka do dne!*
3. *Kdo uči izbrisat iz spomina nekdanje dni, brezup prihodnjih oduzet spred oči, praznoti ubežati, ki zdanje mori!*
4. *Kako bit hočeš poet in ti pretežko je v prsih nosit al pekel al nebo!*
5. *Stanu se svojega spomni, trpi brez miru!*

V tretji kitici so še druge figure simetrije (nedoločniške fraze na raznih mestih).

Od tipičnih skladijskih figur, ki se navadno obravnavajo v stilistiki, naj opozorim samo na dve zelo izraziti, tj. na velikodelne vezalne priredne zveze, najsi bodo polindetične ali asidentične; za zadnje je znan primer iz Župančiča:

Tam krožijo sonca in merijo čas, / večno mirna, / brezobzirna / noč in dan teko preko nas.
Mi pa pod njimi se bijemo, vijemo, / sijemo, gasnemo, / škodimo, hasnemo, / v kupe medu in otrova si lijemo, / prostor vesoljni z željami prepletamo, / večnost v trenutek begoten ugnemo, / z duhom za zadnjimi zvezdami grabimo, / grozo izzivamo, v dušo jo vabimo, / vriskamo, jočemo — / hočemo, hočemo.

11. Ne nazadnje naj omenim skladijsko stilističnost na podlagi prenosnika (kanala), tj. na podlagi tega, ali je besedilo namenjeno za tiho branje ali za govorjenje. Tu je cel kup pojavov, ki so dobri v enem in slabi v drugem primeru. — Ponazoritve menda niso potrebne.

12. Morda spada v stilistiko skladnje tudi pojav, ko se namesto eno- ali večbesednega poimenovanja uporablja njegova perifraza, npr. namesto *kompas* 'tisto, kar kaže nebeške strani'. Stilno nevtralni sta obe možnosti le, ko imata enako pogostnost pojavljanja, pogosto npr. v terminologiji (prim. *pomivalni stroj* proti, eventualno, *pomivalnik* ali *žvečilni gumi* proti *žvečilni*). — Tu smo se pravzaprav dotaknili že razmerja med skladnjo in besedotvorjem: potencialno stilno razmerje je med govorno večbesedno podstavo in enobesedno tvorjenko, npr. *majhna miza* — *mizica*, *zdravnik za živino* — *živinozdravnik*, *višji oficir* — *nadoficir*.

13. Evidentiram naj še stilnost na podlagi različnega skladijskega naklona, npr. izražanje velelosti na različne načine (*Povej!* — *Boš povedal!* — *Bi ti povedal.* — *Povedati!*). Podobno imamo variantnost in

torej stilnost tudi v zvezi z nikalno-nenikalno modifikacijo propozicije (*Ne greš domov? — Greš domov?*) oz. ko gre za vpliv nikalnice na elemente stavčne strukture: *Očeta ni doma — Oče ni doma; Tega jaz nisem rekel — To jaz nisem rekel; Zapravil ni le denarja / denar, ampak tudi hišo, ipd.*

14. Končno naj omenim še skladenjsko stilnost na podlagi hierarhizacijske modifikacije prepozicije: gre, kot znano, za razmerje med tvorno in trpno obliko stavka (*Vlada je določila nove cene — Nove cene so bile določene od vlade*), za izpodrivanje konkretnega vršilca dejanja s splošnim (*To boste napravili jutri — To se bo delalo jutri*) in druga sredstva (*To stvar poznam — Ta stvar mi je znana. — Avto že popravljajo. — Avto je že v popravilu.*), kar vse je v slovenskem slovnično-stilističnem izročilu obravnavano s stališča stilističnosti, čeprav je na to treba verjetno bolj gledati s stališča členitve po aktualnosti.

Tako smo pri kraju tega neizčrpnega tematičnega pregleda stilistično relevantnih skladenjskih kategorij. Zavedam se, da tu skoraj sploh ni zajeta npr. nadpovedna skladenjska problematika, tj. skladenjska stilistika besedila. Morda so zunaj naše pozornosti sploh ostala še kaka področja, ki bi morala biti predmet stilistike skladnje.

Kaj lahko rečemo za konec?

Stilistika skladenjskih kategorij slovenskega jezika obstaja samo v bolj ali manj izoliranih ugotovitvah nekaterih dejstev, v glavnem v ustrezni slovnični literaturi, deloma pa tudi v stilistični. Za stilistiko drugih ravnin slovenskega knjižnega jezika (npr. glasoslovne, oblikoslovne, besedotvorne) lahko rečemo, da imamo precej popolno inventarizacijo pojavov in precej podrobno in popolno analizo stilističnih učinkovanj. Že za abstraktne slovnične kategorije, kot so npr. spol, sklon, število, naklon, ipd., imamo le precej popoln inventar enot, nimamo pa še popolnoma določenih stilističnih učinkovanj. V stilistiki skladenjskih pojavov skušamo problematiko šele evidentirati, sistemska rešitev teh vprašanj pa še čaka na svojega delavca: ta se ne bo smel ustrašiti ne abstraktnih težavnosti te naloge ne enoličnega in velikanskega truda, ki ga prinaša s sabo vsaka monografska obdelava, če teži po zajetju in sistemiziranju celotne problematike.

РЕЗЮМЕ

Синтаксически-стилистически действуют:

1. некоторые трансформационные возможности в рамках парадигмы с одной семантической основой (к ним я отношу напр. сноп 2 высказываний (S.S) в сопоставлении, с сочиненным высказыванием (S + S), с подчиненным высказыванием (S/S), с первым S + именная фраза вместо второго S, с именными фразами в подчиненном соотношении вместо обоих S, с именными фразами в сочиненном соотношении);

2. расчлененные синтаксические структуры всех типов, т. е. S, S + S, S/S, S — S;

3. изменение стилически нейтрального словопорядка и порядка предложений, а именно: а) единиц, построенных по правилам актуального членения; б) по правилам о конструкции отдельных фраз и фразовых соединений; в) по правилам о порядке единиц энклитического ряда и г) места этого энклитического ряда в структуре сочинения или высказывания; д) из рамок нормального выходят и особенности т. н. поэтической свободы и свободы тех, которые все еще учатся языку, напр. детей или иностранцев (не только в словопорядке);

4. преобразование и переносное употребление элементов фонетики предложения, напр. особые экспрессивные формы интонации; выделения, регистр и т. п.;

5. разные способы передачи сообщения о первичном речевом событии, т. е. прямая, косвенная и несобственно-прямая речь;

6. т. н. стилистический эллипс и антиэллипс (у последнего вместо выставления какого-нибудь элемента «перед скобки» этот элемент повторяется перед каждым однородным составным элементом, напр. v Ljubljano, v Trst, v Gorico в. v Ljubljano, Trst in Gorico);

7. длина синтаксических структур (т. н. сверхдлинные или очень короткие, а и слишком короткие); непропорциональность однородных составных элементов, напр. S-структуры, или подчеркнутая пропорциональность и т. п.;

8. транспорт текста по ином каналу связи, чем это было задумано в процессе возникновения текста;

9. описание вместо лексической единицы;

10. выбор различных членов в отдельных категориях для выражения модификационных определений пропозициональной основы.